

такого механізму участі громадян у вирішенні місцевих питань. Значно рідше зустрічаються випадки його впровадження на сублокальному, регіональному та загальнонаціональному, який є найскладнішим для реалізації такого роду учасницьких практик. Теоретично і практично обґрунтовано максимальну ефективність механізмів участі громадян саме у рамках невеликих громад із сильним відчуттям ідентичності. Однак БУ застосовувався також у багатьох великих містах, як це показує класичний випадок Порту-Алегрі. Очевидно, що чим більша громада, тим більш деталізованою і складною має бути процедура участі. Зазвичай у таких випадках обираються ті методи, що включають територіальний поділ чи використовують переваги сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Якщо брати за основу класифікації ініціаторів впровадження БУ, то він може бути ініційованим зверху органами публічної влади, або ж знизу – організаціями громадянського суспільства. У більшості випадків запровадження БУ мало нисхідний характер, тобто він ініційовувався органами публічної влади (мером, місцевими чи регіональними радами). Такий крок також підтримувався державними органами або ж міжнародними/регіональними організаціями (зокрема Світовим банком та Європейським Союзом). Лише у країнах Південної Америки, Азії та Африки мали місце випадки ініціювання переходу до БУ неурядовими організаціями та соціальними рухами. Відповідно, спосіб впровадження визначає і основні цілі – політичні, адміністративні чи соціальні, які переслідувалися ініціаторами.

За колом учасників, залучених до вирішення бюджетних питань БУ може бути з вільним або обмеженим доступом для мешканців. Найчастіше практикується відкрита модель, коли до обговорення залучаються усі члени громади. Однак оригінальна модель Порту-Алегрі передбачала співробітництво лише з організованими групами громадян, а у деяких випадках до обговорення запрошуються спеціально відібрані громадяни, які пропорційно представляють різні соціальні групи.

За ступенем інституціоналізації у систему публічного управління БУ може бути формалізованим або частково формалізованим. Формалізація БУ, що полягає у затвердженні методик, нормативно-правових актів щодо проведення обговорень та врахування прийнятих колективних рішень, може розглядатися як бажання органів публічної влади інтегрувати його у свою управлінську практику та перетворити у постійний механізм взаємодії із громадянами. Як свідчить досвід, практика БУ є досить нестабільною і зазвичай не триває більше кількох років [5, р. 3].

З іншого боку надмірна формалізація громадської ініціативи перешкоджає розвитку БУ, який потребує постійних удосконалень з урахуванням технічних і організаційних можливостей, щоб заохочувати участь громадян та спрощувати прийняття колективних рішень. Тому на перших етапах впровадження БУ доцільним є встановлення доволі широких рамок проведення обговорень, з подальшою його формалізацією на пізніших етапах.

Отже, класифікація моделей бюджету участі виходячи з п'яти основних критеріїв передбачає виділення таких форм: за походження (новозеландська, бразильська та північноамериканська); за масштабом (сублокальна, місцева (муніципальна), регіональна, загальнонаціо-

нальна); за ініціаторами (ініційована зверху або знизу); за колом учасників (відкрита або представницька); за ступенем формалізації (формалізована або частково формалізована).

Список використаних джерел

1. Bassoli M. Participatory budgeting in Italy: an analysis of (almost democratic) participatory governance arrangements // International Journal of Urban and Regional Research. 2012. Vol. 26. P. 1183–1203.
2. Brereton M., Temple M. The new public service ethos: an ethical environment for governance // Public Administration. 1999. Vol. 77. P. 455–474.
3. Franklin A., Ho A., Ebdon C. Participatory budgeting in Midwestern States: democratic connection or citizen disconnection? // Public Budgeting Finance. 2009. Vol. 29. P. 52–73.
4. Kahn J. Budgeting democracy. Cornell University Press, Ithaca, 1997. 222 p.
5. Lopes Alves M., Allegretti G. (In)stability, a key element to understand participatory budgeting: discussing Portuguese cases // Journal of Public Deliberation. 2012. Vol. 8. №2. P. 3.
6. Osborne S. The New Public Governance? Emerging perspectives on the theory and practice of Public Governance. London: Routledge, 2010. 448 p.
7. Sintomer Y., Herzberg C., Allegretti G., Röcke A. Learning from the south: participatory budgeting worldwide – an invitation to global cooperation, 2010. URL: https://www.buergerhaushalt.org/sites/default/files/downloads/LearningfromtheSouth-ParticipatoryBudgetingWorldwide-Study_0.pdf (дата звернення: 01.03.2017).
8. Sintomer Y., Herzberg C., Röcke A. Participatory budgeting in Europe: potentials and challenges // International Journal of Urban and Regional Research. 2008. Vol. 32. P. 164–178.
9. Vigoda E. From responsiveness to collaboration: governance, citizens, and the next generation of public administration // Public Administration Review. 2002. Vol. 62. P. 527–540.
10. Wampler B. A guide to participatory budgeting. The International Budget Project. Washington, DC: 2000. URL: <http://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/A-Guide-to-Participatory-Budgeting.pdf> (дата звернення: 01.05.2017).
11. Wampler B. Participatory budgeting: core principles and key impact // Journal of Public Deliberation. 2012. Vol. 8. № 2. P. 13. URL: <http://www.publicdeliberation.net/jpd/vol8/iss2/art12> (дата звернення: 01.03.2017).

Ishcheikin K. Y., the People's Deputy of Ukraine (Kyiv, Ukraine), vppp.idp@gmail.com

Classification of participatory budgeting models

The role of participatory budgeting in the context of modern participation practices and public administration reform are considered. The author classification of its models by such criteria as: origin (Zelanian, Brazilian and North American); scale (sublocal, local (municipal), regional, nationwide); initiators (initiated above or from below); pool of participants (open or representative); the degree of formalization (formalized or partially formalized) is proposed.

Keywords: budget participation, involvement, local government, democracy and governance.

УДК 321.01

Стадніченко Р. В.,
кандидат політичних наук,
доцент кафедри філософії та політології,
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет ім. Володимира Винниченка
(Україна, Кропивницький), gileya.org.ua@gmail.com

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ФЕНОМЕНІВ ДЕРЖАВИ І ВЛАДИ У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ МІШЕЛЯ ФУКО

Автор використовує теоретико-методологічний підхід для аналізу феноменів держави і влади у інтерпретаційній моделі Мішеля Фуко. Джерелами і засадами дослідження стали роботи Мішеля Фуко, а також праці українських, російських і західних вчених, які вивчають наукову спадщину

відомого мислителя. Автором визначено наступні задачі: 1) з'ясувати місце влади у процесі державотворення з точки зору М. Фуко; 2) охарактеризувати природу держави згідно з авторським тлумаченням філософа; 3) дослідити особливості влади як примусу у концепціях М. Фуко. Значна увага у статті приділяється розгляду оригінальної концепції влади Мішеля Фуко, а також ролі і місця держави в процесі реалізації політичних цілей, здійснення права та виникнення / руйнації легітимності у політичному полі. Робиться спроба протрактувати акценти мислителя на таких категоріях, як насилля, примус, диктат. Автор робить висновок про постмодерний характер оригінальної концепції держави і влади у Мішеля Фуко, який заклав підвалини для сучасного усвідомлення багатомірності і нестійкості класичних понять в умовах соціальних, економічних та геополітичних трансформацій.

Ключові слова: політична влада, держава, насилля і примус, постмодерн, політична участь, політико – правовий механізм, концепції Мішеля Фуко.

Проблематика держави та влади не втрачає своєї наукоємності і продовжує залишатись у центрі уваги філософів, політологів, правознавців і вчених інших галузей знань. В умовах глобалізації та інтернаціоналізації, питання про сутність влади взагалі і державної влади зокрема не є однозначним і закритим для дослідників. Констатуючи розмаїття підходів до змісту елементів, які визначають характер суспільної влади, все ж основними з них є політична і державна влада, оскільки саме останні уособлюють в собі елементи соціально-політичного порядку. У свою чергу, Мішель Фуко належить до тієї когорти дослідників, які запропонували власну модель інтерпретації актуальних понять і визначили різноаспектні грані визначених феноменів.

Науковий спадок філософа знаходиться у фокусі уваги багатьох сучасних дослідників. Так, Олександр Д'яков у своєму дослідженні «Мішель Фуко і його час» доходить висновку, що протиставлення класичному уявленню про владу безпосередньо її археології і генеалогії у французького філософа стає однією з центральних тем. У концепції археології та генеалогії влади Фуко вбачає таку владу, яка є не простим ставленням суб'єктів, а свого роду перетворюється на модальність спілкування [1, с. 122]. Саме тому Фуко постулює, що влада – це стратегія, а не надбання, це механізми, маневри, тактики, техніки, дії. Це мережа незмінно напружених, активних відносин, а не привілей, яким можна володіти. Це сукупний вплив стратегічних позицій панівного класу. При цьому особливо важливо, на думку автора, є обґрунтування Фуко про владу, яка обов'язково продукує, породжує знання [1, с. 410].

У той же час, дослідниця Ріда Зекріст, аналізуючи праці Мішеля Фуко, акцентує увагу на мистецтві карати в режимі дисциплінарної влади, при чому, не спрямованої на репресії [2, с. 42]. Дане мистецтво передусім має на меті наступні функції: співвідносити дії та успіхи індивіда з певним цілим; відрізнити індивідів один від одного; вибудувувати їх у ієрархічному порядку; встановлювати таким чином ступінь відповідності того, що необхідно досягти та визначити зовнішній кордон ненормального [2, с. 45].

На думку ж Леоніда Павкіна, справжнім джерелом влади, за Фуко, виступає людська могутність, її насправді можна по різному трактувати, це і матеріальна могутність, і фізична, і духовна, але це завжди якась певна перевага [3, с. 33]. Проте у XIX ст. поряд із відчуженням результатів діяльності (за Марксом), відбувається і відчуження влади у людини (за Фуко). Влада остаточно відривається від свого первісного джерела і перетворюється у технічну безособову машину, яка ставить певні рамки існування, не зважає

ні на суб'єкта, ні на об'єкт. Влада – це та сила яка рухає виробництвом, примушує людей працювати, і тому владу швидше можна визначити як військову дисципліну. Також, влада це скоріше зв'язок між рівнями ієрархії, який ґрунтується на принципах субсидіарності, а часто і на принципах терору та шантажу [3, с. 36].

Глибокі інтерв'язки у природі влади і держави простежує вчений Володимир Фурс. Його тлумачення ідей Фуко базується на тому, що влада має створювати істину, а відтак повинна циркулювати і не бути сконцентрованою в одному місці і в одних руках [4, с. 128]. Політики та інтелектуали мають прагнути до влади не заради самої влади, а заради створення міцного фундаменту суспільства. Влада існує не тому, що існує держава або державні інститути (суд, поліція, армія), а навпаки, вони є породженням або втіленням влади [4, с. 135]. Логічним, відповідно, є висновок, що влада і свобода нерозривно взаємопов'язані, а замість традиційної дедукції у владно – підлеглих стосунках має здійснюватись «висхідний аналіз влади, що починається з її елементарних механізмів, які мають свою власну історію, свою траєкторію, свою техніку і тактику, механізми інвестування, колонізації і впровадження у більш загальних механізмах глобальної домінації» [4, с. 143].

Отже, у 1975 р. з'являється центральний твір мислителя щодо політичного «Наглядає і карати. Народження в'язниці». Мішель Фуко описує соціальну історію західного суспільства як нескінченну гру по перерозподілу владних функцій і структури насильства. Мета цієї роботи, за формулюванням самого Фуко, порівняльна історія сучасної душі і нової влади судити, генеалогія нинішньої науково-судової єдності, в якому влада карати знаходить собі підстави, обґрунтування і правила, завдяки якому вона розширює свої дії і маскує свою надмірну своєрідність. Коротше кажучи, у цьому контексті Фуко формулює чотири основних правила свого дослідження: покарання слід розглядати як складну суспільну функцію; каральні методи суть техніки, що володіють власною специфікою в більш загальному полі інших методів відправлення влади; покарання, таким чином, виступає певною політичною тактикою; історія кримінального права та історія гуманітарних наук мають загальну епістемологічно-юридичну матрицю; технологія влади повинна бути покладена в основу гуманізації кримінального права, так як і пізнання людини; поява душі у сфері кримінального правосуддя, що пов'язана з впровадженням в судову практику корпусу наукового знання, є наслідком перетворення способу захоплення тіла як такого відносинами влади.

У даній праці Фуко спеціально звертається до аналізу каральних механізмів державної влади, які пригнічують і поневолюють людську особистість. Автор виділяє три основні види покарання, які існували і функціонували в ту чи іншу історичну епоху. У Середні століття головним способом покарання була публічна страта, яка здійснювалася як пишній театралізований ритуал. Потім в епоху Просвітництва публічна страта була замінена миттєвою смертю (гільйотина). Головним же покаранням сучасної епохи, що почалася, на думку Фуко, на межі XVIII–XIX ст. – є тюремне ув'язнення [5, с. 164].

Таким чином, автор робить наступний висновок: «Влада в ієрархізованому нагляді дисциплін – не річ, якою можна володіти, вона не передається як властивість, вона діє як механізм. Завдяки методам нагляду, фізика влади – панування над тілом здійснюється за законами оптики та механіки, за правилами гри просторів, ліній, а відтак не вдається, принаймні в принципі, до надмірної сили або насильства» [6, с. 238].

Що ж до самої влади, то вона характеризується як прихована, розпорошена і навіть суперечлива, що реагує нерозривно зі знанням і організуюча соціальний простір за принципом тотального надзору – кожен потенційно або реально перебуває під наглядом і повинен постійно стежити за собою. Влада дисциплінує і нормує індивідуальну поведінку. Незважаючи на те що влада реалізується у всьому просторі соціуму, в будь-якій установі ідеальним її простором, на думку Фуко, залишається в'язниця, яку він досліджує і на практиці, засновуючи «Групу інформації про тюрми». Цікаво, що юридичною адресою Групи була домашня адреса самого Фуко, а в рамках групи була створена перша у Франції організація ув'язнених – «Ініціативний комітет» з власним друкованим органом.

Фуко стверджує, що індивідуальне не є незалежним, але формується в людині владою, щоб вивчати і контролювати її. Специфічні практики влади конституують людину за допомогою покарання і опису задоволень. Навіть, свідомість людини вибудовується науковими дискурсами, одночасно приймаючи визнання влади в будь-якій якості.

Саме слово «дискурс» не піддається точному перекладу. Буквально його значення – «мова», «бесіда», «розмова», «міркування». Сьогодні з подачі Фуко під дискурсом розуміється наукова або філософська концепція. Оскільки вона висловлюється в усному мовленні або на листі, це мова або текст, що мають науковий або філософський зміст. При цьому обов'язково мається на увазі їх направленість на слухача чи читача. Поняття дискурсу пов'язане з мовчазним визнанням того, що наш пізнавальний апарат має соціальну природу – не в тому сенсі, що він є родовою надбання людини або що він сформувався в процесі взаємодії людей, а в тому сенсі, що саме значення складових його наукових понять і категорій соціально обумовлено, виражає деяке суспільне ставлення до тих чи інших сторін дійсності.

Одночасно, Мішель Фуко використовує приклад «Паноптикуму» Ієремії Бенґама. Влада порівнюється у нього з будинком у якому на кожному кроці ведеться спостереження. У державі подібні методи прийшли знову ж таки із виховних закладів: військових училищ, тюрем та психологічних лікарень. Але в політиці така система, як завжди, набрала особливого розмаху, перетворившись у поліцейську державу.

Поліцейська держава – це форма абсолютизму, що панувала в Європі з другої половини XVII ст. до початку XIX ст. Характерними рисами поліцейської держави були урядова опіка та втручання в усі сфери життя, відсторонення громадян від участі в державному управлінні, підпорядкування економіки інтересам збільшення державної скарбниці, наявність дуже розгалуженої бюрократії. Поліцейська держава

у суспільстві завжди прагне побудувати таку систему відносин котра б нагадувала Паноптикум, в якій можна було б за всіма прослідкувати. Саме тому, Мішель Фуко пропонує розглядати архітектуру як складову частину політичної влади. Стиль будівництва будинків, кількість кімнат, район, це все має серйозні психологічні підвалини. З XIX ст. у робітничих поселеннях будиночки почали будувати з урахуванням певних санітарних та культурних норм, з'явилась диференціація кімнат, санітарні вузли. Для Фуко такі зручності не є свідомством турботи працедавців про робітників, а лиш бажанням загнзудати сексуальні інстинкти людей, зробити їх більш вразливими та підлеглими. Прагнення створити абсолютно відкрите суспільство є наслідком творчих успіхів таких мислителів як Руссо, Монтеск'є з їх прагненнями того, щоб у суспільстві не залишилося жодної темної сторони, нічого недостойного громадянина, щоб одні серця поєднувалися з іншими серцями, а думки з думками. У творі «Наглядати і карати. Народження в'язниці» Мішель Фуко наводить ще один приклад архітектурної влади. Він полягає в тому що видима сторона влади у Середньовіччі мала і свій архітектурний аналог, ним безперечно був пишаний Версаль. Натомість, сьогодні архітектурним виразом влади є непримітні, часто сірі адміністрації, які своїм зовнішнім виглядом швидше нагадують тюрми, ніж публічні органи влади [6, с. 315].

Ще однією проблемою, яку піднімає Фуко у есе «Око влади» є проблема кількості населення в країні і механізмів за його контролем. Він вважає, що чим більше людей, тим легше владі за ними наглядати [7, с. 305]. За принципами свого функціонування влада дуже залежить від географічного місця здійснення. Набір акторів які в піраміді влади взаємозалежно діють завжди є різним, це можуть бути місцеві адміністрації, школи, лікарні, тюрми, ЗМІ, громадські організації. Характер відносин між ними породжує і характер влади в цьому окремому районі. Критикуючи марксизм, Фуко все ж запозичує у нього термінологічний апарат. Виступає проти розуміння влади як надбудови, тому що для Фуко вона є елементом системи, він свідомо підтримує думку про те що розвиток і відчуження влади є наслідком зростання виробничих відносин. Адже саме вони є головним детермінантом відносин суспільних реляцій в піраміді, які і визначають характер влади. Саме такий постійний кругообіг влади і є головним джерелом капіталізму. Створила таку систему буржуазія, виходячи зі своїх проблем. Відповідно тоді, феодальна влада діяла шляхом прямого насильства. Перевагою буржуазної влади завжди є і буде її вміння пристосуватись до будь яких вимог, вміння швидко впроваджувати переоцінку цінностей [8, с. 251].

Разом з цим, влада набуває форми неприхованого примусу у концепціях М. Фуко. Вперше концепт «la gouvernementalite» був використаний в рамках зимового курсу 1977–1978 років «Безпека, територія і населення». Цей концепт був озвучений у четвертій лекції курсу, яка була названа «la gouvernementalite» і була прочитана 1 лютого 1978 року. В ході цієї лекції Фуко підкреслив свій намір змінити загальний зміст самого курсу. Сам Фуко, як можна бачити, ніде спеціально не пояснює зміст терміну «la gouvernementalite», а використовує його як якусь загальну рубрику для найменування тієї

стратегії управління, яка склалася на Заході у Новий час. Цей термін вказує не тільки на політичні аспекти управління, але і на педагогічні, духовні і релігійні його вимірювання. Інтерес до цієї проблематики був викликаний прагненням пояснити, як на Заході з'явилася «індивідуалізована влада». Згідно Фуко, такий тип влади став формуватися в XVII столітті в період Релігійних воєн, насамперед, Тридцятилітньої війни (1618–1648). У цю епоху існувало дві технології управління: 1) «пасторська влада», метою якої було управління індивідом в ім'я порятунку його душі, і 2) «поліція», метою якого було управління індивідом в інтересах адміністрування держави.

Слід наголосити, що Мішель Фуко, як дослідник влади у часі виробив свою, особливу точку зору. Для нього історія – це історія зміни стратегій влади. Принциповим моментом є саме «індивідуалізація влади». Перехід до нової стратегії починається на Заході з кінця XVI століття. Цей перехід вимагав, з одного боку, нових форм організації держави, а з іншого – нових технологій управління. Щоб інтерпретувати управління Фуко, навіть, конструє для себе особливий об'єкт пізнання, який і називається «la gouvernementalite».

Деякі автори визначили концепцію Фуко як «четверте обличчя влади», оскільки «влада-4» з'являється в тих структурах людських відносин, які раніше вважалися вільними від влади. Влада «ніколи не розташовується «тут» або «там», ніколи не знаходиться в чийсь руках, ніколи не присвоюється як товар або частина багатства». Влада – це специфічний механізм досягнення чогось, «це спосіб зміни певних дій за допомогою інших дій». На відміну від традиційної концептуалізації, «влада» у Фуко не розглядається як влада А над Б; швидше і А і Б є продуктами влади, вони створюються владою і складають найважливіший елемент в її конструкції. Влада – це тотальність, постійно підпорядковуюча індивідів, шляхом структуривання можливого поля їх діяльності; вона проявляє себе в різноманітні силових відносинах, іманентних сферах її існування [5, с. 50].

Концепція влади Фуко також заявляє, що влада є породженням самої природи людської раціональності, звідси перманентна інтенція до домінування, підпорядкування собі світу, інших людей («влада – манера мислити»), тому зрозуміти владу можна, тільки виявивши її технологію, процес здійснення – «мікрофізику» [9, с. 28].

Власну методологію дослідження влади Фуко називає «аналітикою влади» і протиставляє її «класичній теорії влади». Згідно мислителя, теорія влади функціонує у моделі, де вона (влада) інтерпретується наступним чином. По-перше, влада розуміється за аналогією з власністю як сукупністю благ, якими можна володіти, користуватися і розпоряджатися. По-друге, влада інтерпретується за принципом бінарної опозиції: завжди є суб'єкт і об'єкт влади, той, хто здійснює владу і той, стосовно до кого влада здійснюється. Якщо влада є своєрідною власністю, то стає очевидним факт «нерівного розподілу» влади серед суб'єктів, внаслідок чого одні суб'єкти отримують можливість застосовувати свою владу по відношенню до інших. По-третє, на мікрорівні влада зв'язується, переважно, з раціональним

вибором суб'єкта. Якщо влада виявляється специфічною формою власності суб'єкта, то саме суб'єкт вирішує питання її застосування, розподілу чи передачі. Влада, таким чином, – це атрибут цілераціональної дії. По-четверте, спосіб буття влади у державі – репресивність. Саме в примусі, репресії найбільш повно виражає себе влада. Якщо така модель розуміння влади була ще виправданою при аналізі домодерного європейського суспільства, то її застосування стосовно модерних практик влади вже не може бути цілком об'єктивним. Адже той тип режиму влади-знання, який почав затверджуватися в кінці XVIII – початку XIX століття, вже ніяк не можна назвати репресивним. Це здається очевидним, беручи до уваги освітянську ідею «гуманізації влади». Так, в XIX столітті зникає практика тілесних покарань.

Підсумовуючи, можна наголосити, що влада згідно Фуко це своєрідний медіум, що циркулює в державі і по-суті має ознаки постмодерності. По-друге, влада не є відношенням домінування суб'єкта над об'єктом. Адже об'єкт влади означає «позбавленість влади», однак, «там де є влада, там завжди є і опір, який ніколи не перебуває стосовно цієї влади у зовнішній позиції». По-третє, влада інтерпретується як несуб'єктивна здатність або атрибут. Дійсно, влада завжди здійснюється через індивідуальні мотиви і інтереси, але вона ніколи не тотожна їм. По-четверте, влада у державі може проявлятися через негативні санкції, однак, будь-який режим влади-знання, в своїй основі, є «позитивним», оскільки він обов'язково продукує певні масиви наукового та доннаукового знання.

Список використаних джерел

1. Дьяков А. В. Мишель Фуко и его время / А. В. Дьяков. – Санкт – Петербург: Алетейя, 2010. – 672 с.
2. Зекрист Р. И. Концепция власти Мишеля Фуко // Известия Уральского федерального университета // Серия 3, Общественные науки. – 2012. – №2 (103) – С.40–46.
3. Павкин Л. М. Государство, право, власть в постмодернистской концепции М. Фуко / Л. М. Павкин. – Северо-Кавказский юридический вестник. – 2014. – №4. – С.31–37.
4. Фурс В. Н. Полемика Хабермаса и Фуко и идея критической социальной теории / В. Н. Фурс // Логос. – 2002. – №2. – С.120–152.
5. Современная западная философия: энциклопедический словарь / [Под ред. В. О. Хейфе]. – Москва, 2009. – 354 с.
6. Фуко М. Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы / Мишель Фуко. – Москва: Ad Marginem, 1999. – 479 с.
7. Фуко М. Интеллектуаль и власть: избранные политические статьи, выступления и интервью / М. Фуко / Пер. с франц. С. Ч. Офертаса / [под ред. В. П. Визгина]. – Москва: «Праксис», 2002. – 384 с.
8. Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности / М. Фуко. – Москва: «Касталь», 1996. – 448 с.
9. Карпова С. Г. До проблеми влади в концепції М. Фуко / С. Г. Карпова // Вісник Дніпропетровського університету. – Серія «Історія і філософія науки і техніки». – 2009. – №17. – С.24–30.

References

1. Dyakov A. V. Mishel Fuko i yego vremya / A. V. Dyakov. – Sankt – Peterburg: Aleteya, 2010. – 672 s.
2. Zekrist R. I. Conceptia vlasti Mishelya Fuko // Izvestia Ural'skogo federal'nogo universiteta // Seriya 3, Obshchestvennyye nauki. – 2012. – №2 (103). – S.40–46.
3. Pavkin L. M. Gosudarstvo, pravo, vlast' v postmodernistskoy conceptii M. Fuko / L. M. Pavkin. – Severo-Kavkazkiy yuridicheskii vestnik. – 2014. – №4. – S.31–37.
4. Furs V. N. Polemika Habermasa I Fuko i ideya kriticheskoy social'noy teorii / V. N. Furs // Logos. – 2002. – №2. – S.120–152.

5. Sovremennaya zapadnaya filosofiya: enciklopedicheskiy slovar' / [Pod. red. V. O. Heffe]. – Moskva, 2009. – 354 s.

6. Fuko M. Nadzirat' i nakazyvat'. Rozhdeniye tyur'my / Mishel' Fuko. – Moskva: Ad Marginem, 1999. – 479 s.

7. Fuko M. Intellekturny i vlast': izbrannyye politicheskiye statyi, vystupleniya i intervyyu / Mishel' Fuko / Per. s franc. S. Ch. Ofertasa / [pod. red V. P. Vizgina]. – Moskva: «Praksis», 2002. – 384 s.

8. Fuko M. Volya k istine: po tu storonu znaniya, vlasti i seksual'nosti / Mishel' Fuko. – Moskva: «Kastal'», 1996. – 448 s.

9. Karpova S. G. Do problem vlady v conceptiyi M. Fuko / S. G. Karpova // Visnyk Dnipropetrovs'kogo universytetu. – Seriya «Istoriya i filosofiya nauky i tehniky». – 2009. – №17. – S.24–30.

Stadnichenko R. V., Ph.D., assistant professor of the department of philosophy and political science Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (Ukraine, Kropivnitsky), gileya.org.ua@gmail.com

Interpretation of the phenomena of state and power in the scientific discourse by Michel Foucault

In this article, the author uses a theoretical approach to analyze the phenomena of state and power in the interpretative model of Michel Foucault. The sources and principles of the study were the work of Michel Foucault, as well as the works of Ukrainian, Russian and Western scholars who study the scientific heritage of the famous thinker. The author identified the following tasks: 1) to find out the place of power in the process of state-building in terms of M. Foucault; 2) to characterize the nature of the state in accordance with the author's interpretation of the philosopher; 3) to study the features of power as coercion in the concepts of M. Foucault. Considerable attention is paid to the consideration of the original concept of the power of Michel Foucault as well as the role and place of the state in the process of realizing political goals, the realization of law and the legitimacy in the political field. An attempt is made to interpret the emphasis of the thinker in such categories as violence, coercion, dictates. The author concludes about the postmodern nature of the original concept of state and power in Michel Foucault, which laid the foundations for the contemporary awareness of the multidimensionality and instability of classical notions in the context of social, economic and geopolitical transformations.

Keywords: political power, the state, violence, postmodernism, political participation, political and legal mechanism, the concepts of Michel Foucault.

УДК 32.001:329.7(477)

Васильчук Є. О.,
доктор політичних наук, доцент, Київський
національний університет технологій та дизайну
(Україна, Київ), vasilchuk84@bk.ua

Роль незаконних воєнізованих і збройних формувань в акціях громадянської непокорності та військово-політичних конфліктах в Україні

Досліджено роль незаконних воєнізованих і збройних формувань в акціях громадянської непокорності та військово-політичних конфліктах в Україні. Зроблено висновок про те, що діяльність не передбачених законами воєнізованих та збройних формувань, поглиблення мілітарних тенденцій в українському суспільстві обумовлює значні ризики для розвитку демократії та громадянського суспільства і створює реальні підстави для подальшої ескалації збройного насильства в Україні.

Ключові слова: незаконні воєнізовані та збройні формування, екстремізм, тероризм, громадянська непокорність, військово-політичні конфлікти.

Трансформація сучасного українського суспільства в умовах глобалізації зумовлює появу і поширення принципово нових суспільно-політичних загроз і викликів національній безпеці. Забезпечення національної безпеки, як впливає з положень чинного законодавства України, передбачає захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам [12].

Рівень захищеності національних інтересів від різноманітних загроз і викликів визначає реальний стан національної безпеки держави. Об'єктивна її

забезпечення потребує вироблення науково-експертних оцінок значущості потенційних і реальних суспільно-політичних загроз і викликів, серед яких вагоме місце посідає поширення в українському суспільстві радикалістських та екстремістських ідей і практик. Тому запобігання виявам радикалізації та екстремізму є одним з головних напрямів реалізації державної політики у сфері забезпечення національної безпеки України [12]. Підвищений ризикогенний характер діяльності радикально налаштованих суб'єктів політики вимагає розроблення виважених, науково обґрунтованих підходів до оцінки їх значення і ролі у суспільно-політичному житті України, визначення можливостей і стратегічних пріоритетів у зниженні їх конфліктогенного потенціалу і спрямування їх діяльності у конструктивне русло.

Серед напрямів реалізації державної політики у сфері забезпечення національної безпеки України виокремлюються:

- забезпечення неухильного додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина, захист конституційного устрою;

- вдосконалення системи політичної влади з метою зміцнення демократії, духовних та моральних засад суспільства;

- підвищення ефективності функціонування політичних інститутів влади;

- створення дієвих, зокрема судових, механізмів захисту конституційних прав людини і основних свобод;

- забезпечення політичної стабільності, громадянського миру та взаєморозуміння в суспільстві тощо [12].

Через це екстремізм як комплекс загроз і викликів національній державності України, на думку М. Яхьяєва, є крайньою формою соціальної деструктивної дії, що створює загрозу безпеці держави, стабільному розвитку суспільства [16]. Законом України «Про основи національної безпеки України» встановлено низку загроз національним інтересам держави, які, на нашу думку, потрапляють під визначення екстремістських:

- посягання з боку окремих груп та осіб на державний суверенітет, територіальну цілісність, економічний, науково-технічний і оборонний потенціал України, права і свободи громадян;

- злочинна діяльність проти миру і безпеки людства;

- можливість незаконного ввезення в країну зброї, боєприпасів, вибухових речовин і засобів масового ураження, радіоактивних і наркотичних засобів;

- спроби створення і функціонування незаконних воєнізованих і збройних формувань та намагання використати в інтересах певних сил діяльність військових формувань і правоохоронних органів держави;

- вияви сепаратизму, намагання автономізації за етнічною ознакою окремих регіонів України;

- виникнення конфліктів у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин, радикалізація та вияви екстремізму в діяльності деяких об'єднань національних меншин та релігійних громад [12].

Отже, загрози екстремізму для національної безпеки держави виявляються у посяганнях на конституційний лад і територіальну цілісність країни, використанні неправомірних, насильницьких методів політичної боротьби, що становлять загрозу життю та здоров'ю громадян, сприяють ескалації соціально-політичного напруження в державі тощо. Значною обставиною,